

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXIX. Ciuilem vnionem quorundam principum non esse pro
Syncretismo in Religione adducendam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

eundem, quem fortunarum inuasorem, vitæ ereptorem, militem Lutheranum, qui quamvis infame officium præstet Calvinistis, negare tamen non poterit, Diaboli se squamis militare. Ne ignorare quidem grande bonum esse, quod tam infestè Diaboli corporati (sic Lutherus in Symp. vocat Zvinglianos,) oderunt, tamque atrociter persequuntur, omnes igitur certamini & martyrio paremur, casuri feliciter, si hostili conarui responderit, permisso æternæ providentiæ, successus. Casuri, inquam feliciter, quibus omnipotentem Deus manum supponet, ut ipsa mors vitæ nos inserat, propter quam *Filium Unigenitum exaltavit Deus, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Hanc ad omnes temporum vicissitudines piam mortis, beatitudinisque meditationem, si adferamus, nec adversariorum minas metuemus, nec ad quotidianas bellorum narrationes, & semestres historias, quas eorum falsarij mendacissime conscribunt, trepidabimus. Neque consolatione, quam viri prudentes adferunt, quique in Republica versantur, nimium erigemur. Sunt enim neque infimæ notæ homines, neque in rebus imperij parum exercitati, qui conspersionem illam, etsi felicissime conficiatur, timendam negent. *Deum aequissime Catholicorum causa non defuturum, iustitiam esse vindicem, non deesse legitimo Magistratus efficacia ad iustitiam contra improbitatem atque audaciam media, scire se ubi adversarios calcens premat, communem esse illis, & nobis, quâ cadere possint, mortalitatem; ferratas acies stare luteis pedibus, tenui cardine moles ingentes versari, securum & de nostro vulnere sanguinem.*

Consolatio
Politico-
rum.

§. 5. Quorum consilia hæcenus quidem probare soleo, ut humana auxilia, & industriam, quando quidem diuina dona sunt, significem non esse aspernanda, potior tamen Christianæ perfectionis, constantiæ, gloriæ viam lubens demonstrarem, hortorque ut patiendo potius, quam fortiter agendo, oppetendo mortem, quam cadendo hostem, cœlesti in capitolio lubentius triumphos petant. Hoc animo si bellum expectemus, alterutrum consequemur, ut vel moriendo in veterum martyrum fide, & communione lauream eandem, consequamur, quâ illi æternum coronati latantur, vel si iustæ causæ victoriam Deus concesserit, si conspersionem magnus ille consiliorum ponderator, magnus bellorum arbiter inhibuerit, in auita religione, sine tumultu novatorum, & inimicorum infestatione vivamus. O felicem animæ Christianæ sortem, cui vita longior ad felicitatem est via, mors compendium, quæ nisi suâ sponte perire non potest!

CAPVT XXIX.

Civilem unionem quorundam Principum non esse pro Syncretismo in Religione adducendam.

§. 1. Syncretismum etiam ducunt ex unionem civili principum. Si enim inter eos pax est, cur non sit etiam Religionis Syncretismus? Cur se mutuo Theologi persequuntur? Laudatissimæ civitates, inclyti Barones, illustres Comites, Illustrissimi & Serenissimi Principes, unionis & sanctæ pacis consilia inierunt, quid igitur prædicantes depugnemus?

Religio hu-
manis pa-
ctio non
debet tem-
perari.

Principio quidem ad iura & fœdera humanarum pactio curam pietatis, caeremoniasque accommodari, & de pace vel inimicitijs regnorum pendere Religionis sacrorumque & fidei concordiam atque dissensionem, nemo nisi atheus & Epicureus dixerit. Quid enim? Tu legibus fœderum vel coactorum, vel turpium, certe semper instabilem, immensi nu-

minis cultum temperabis? Si sese Princeps tuus Otomannis junxerit, tu quoque tolerandam Mahometis culturam censebis? omnino facies, toleras enim eos, quos Judæis & Turcis, cum ex animo loqueris, deteriores arbitraris. Quid Belgis suadebis, si fortè status generales, cum Indis & Chinis idololatriæ fœdus inierint? An Calecuti mensam Calvinisticam statui censebis æquum, & erigi patieris? Amstelrodamiam Deo Calecutano? *Non conveniunt nobiscum in fundamento,* inquires, at jam nec vos convenire supra docui. Maneat tamen civiles pacificationes religionum, & fidei arbitras esse debere, nec credendi rationem ab Ecclesiâ, sed à palatijs, castrisque discendam, quid futurum existimas, si Principum amicitiam vel simultas dissolvat, vel injuriæ ruperint? an tum quoque pacem religionis pedissequam, pastorum civilium interitu violatam judicabis? An tubæ sonus, fulmina plendorum, & damnationes cathedrarum simul conciet? & in arma viros vocabit? Si murum aries percusserit, mox hæreticus erit, qui ante frater? Hæc impia, Epicurea, Machiavellica, Satanica sunt decreta.

§. 2. Sed tamen qualis illa Principum seu unio, seu liga, seu correspondentia? An in id consentiunt, ut patriæ incolumitatem, imperij dignitatem afferant, supremi Magistratus auctoritatem tueantur? in belli Turcici necessitates sumptum atque arma necessaria conferant? ut judicia habeantur? rerum judicatarum executiones, audaciæ atque fraudibus hominum improborum non impediantur? Hæc si proposita habent, non opus erat pace notâ, cum omnes omnino Principes Imperij & jure fidelitatis Cæsari ad hæc præstanda obligentur, & Collegis id suis promiserint prima dominiorum suorum additione. Sed aliud quippiam spectant, nemo non videt, quam necessaria fuerit, orthodoxorum inter se, & cum Regnis, Dynastijsque Catholicis ad sui inculpata tutelam unio, atque confœderatio.

§. 3. Qui verò illi Principes? quot inter eos Lutherani? Et quomodo esse possunt Lutherani in pace religionis cum illis, à quibus pelli Lutheranos indies experiuntur? Imò cum unione illa defectio à Lutheranismo incepit, concepta de non offendendo Calvinismo diplomata sunt, & Lutheranorum, sub nomine dimissionis, instituta cautæ proseriptiones, tum cum fœdera illa iecerentur, adeo ut nemini dubium esse possit, quorum fiducia Principes hucusque Lutherani Calvinismum in ditiones suas inducant. Bellum igitur atque exitium Lutheranismo pax illa civilis, siue Correspondentia peperit, ostentatur miseris populis pax, atque defensio contra Papatum, ostentantur Ecclesiarum nobilium opes, & dignitates, ostentantur de alieno præmia, ut dum propenso hiatu nostris rebus inhiant Prædicantes Lutherani, suis nidulis inopinatè excutiatur. Quanta erat Unionis illius apud Evangelicos cum primo glisceret expectatio? quæ chartæ, quæ picturæ ad terrorem Catholicorum nobis ingerebantur? annum unum alterumve negabant posse rem Catholicam stare, distributos Episcopatus, donatas prælaturas, Monasteria descripta esse asserbant, jam titubito dimidiis penè concidit Lutheranismus, atque ex duobus Electoribus alterum amittit. Necdum conjicere potestis, necdum videre atque sentire vos ô Reliquiæ Lutheranorum, vestram salutem his pactioibus peri, vestram quietem Calvinisticis artibus turbati? Roma fœderi prætenditur, & capitur Berlinum, opes & vires contra Papam Romanum vos conferre putabatis, & vestris præfidijs Papatum Saxonicum, ut Calvinistæ vocant, circumfidelis atque oppugnatis.

Qui Prin-
cipes cor-
respondentia.

Finis Cor-
responden-
tia.

Laudat

Laudat ciuitates, Barones, comites, duces fœderis, & sanctæ vnionis cōfōrtes, sed laudat Caluinistam, cum imperium suum amplificatum cernit, eadem arte omnes in paludes Gebenenses attracturum sperat.

Ad vniuersos Lutheranos hæc pertinent, magis tamen ciuitatibus liberis sunt metuenda, sed malo de ea re senatoris in Republica nobili, ad Syndicum alterius ciuitatis perscriptam sententiam ponere, quam meam.

EPISTOLA SENATORIS N. REP. pub. N. ad N. Syndicum N. ciuitatis N.

Præfatus im-
perialis
latum con-
silium.

§. 4. Petis à me Clarissime & Consulissime Domine, amantissime compater, vt ciuibus meis auctor esse velim, quo cum principibus correspondentibus se aduersus Papiſtas vniant. Ego hic valde hæreo, valdeque miror, te id tuis suasse. Nam multa video & gratia, quæ me valde deterrent. Vel enim vincemur vel vincemus, vel certe æquo Marte vtrique attriti pacem componemus. Si victi fuerimus, quis non videt quale Vē victis proponatur? Si pax facienda est post cladem, cur non potius eam retinemus? Ego vero sentio nos sine clade victores esse non posse, imo victoria ipsa nos interituros. De singulis meā considerationem audi.

Incommo-
da Syncre-
tismi.

Bellum parandum est, si fœdus inimicus, toto in illo negotio directio est penes principes, comites, nobiles, illi delectus agent, nos pecuniam, vel pro nostra parte, vel mutuatam pro alijs conferemus, in nostro territorio alendus miles, de arario nostro danda stipendia, de nostro granario comestus, scis enim vnde hæc peti soleant.

Secundo, Itinera intura erunt, negociationes interitæ, agri deserti, si enim Princeps N. vel mille equites pabulum in nos mittat, vna hebdomade pauperes efficiet, hinc domit inopia, foris timor, artium mechanicarum contemptus, fames, ciuium ne tumultum concitet periculum est.

Tertio. Quod si etiam Cæsarea Maiestas arma ponere iuberet & contumaces proſcriberet, non per Germaniam modo vniuersam, sed per Galliam, Italiam, Belgium, merces ciuium nostrorum fisco cederent, personæ caperentur, atque exitium timendum esset extremum, atque adeo seditiones etiam internerent.

Quarto. Cum bellum geretur, cum nos nobiles, Barones, Comites non simus, tota non modo administratio erit penes alios, nos loco rusticorum habebimur, sed etiam erunt nostræ vrbes in illorum potestate, arma tenentibus omnia danda erunt, poteruntque nos, si velint ad qualibet sibi concedenda cogere, eo exercitu, quem nostra pecunia collegerunt. Respondebis, id eos non facturos, vt qui fœdum, & æquitatis sint amantes. Non facient fortasse, sed timeo tamen ne faciant, deinde non est nostrum committere, vt aliena potius benignitate & misericordia precariam libertatem teneamus, quam vt eam nostra prudentia, consiliisque, & Cæsareorum beneficiorum antiqua lege defendamus. Non est senatoris fideliter patriæ consulens, id agere, vt cum vicinus princeps velit, possit urbem subijcere. Libertatem ex alieno arbitrio nutuque suspendere, non domesticis consilijs, præsidijque firmare. Ego ne liberam quidem ciuitatem iudico, cuius fortunam vicinus potentior ex cingulo gerit. Certe durante bello, quod nostro sumptu geretur, vnus centurio nobilis plus poterit, quam senatus, populusque noster.

Quinto. Si bellum trahetur, quomodo in an-

nos quinque vel sex, vastatis agris, vexatis ciuibus, exhausto arario; sublatiſ commercijs sumptum sustentabimus, qui nunc ne vna quidem hyberna ferre possumus? Nonne ciuibus nostris animus concidit, si nundinas Francofurtenses minus lucrosas fuisset audiant? quid futurum censes si omnia tollantur.

Sexto. Si vincemur, quod tam timere sapiens debet, quam sperare victoriam, omnium quidem aduerso Marte victorum misera erit conditio, ciuitatum miserrima. Principes enim habent in aduersa parte cognatos, affines, amicos, deprecatores, conciliabunt cum victoribus nuptias, causam belli in consiliarios conijcient, ignoscerur huius adolescentiæ, illius senectuti, alterius meritis, nonnullorum maioribus. Ciuitates vero quæ vnus Cæsaris beneficio sunt liberæ, quis tuebitur? Libertas solo verbo minuetur, sumptus repetentur, noui Magistratus instituentur, multa exigetur, ipsi principes reconciliati executores constituentur, nos, inquam, in prædam à victore expetemur.

Septimo. Vincemus, inquit, hoc si oraculum esset, non hominis coniectura, mouere fortasse ad prælium militem posset, sed tamen ad bellum incundum vrbis N. Senatorem inducere non debet. Victoriam enim timendam arbitror. Primo quia nihil commodi, deinde quia extrema pericula adducet. Quid porro vtilitatis nostra vrbis inde capiet, si princeps N. principem N. vicerit, eiecerit, ditionem eius occuparit? nosti me loqui de illis, quorum in consilio habitamus. An præfectura nos aliqua asperget, vt ex magna fortuna reliquæ aliquæ ad nos defluxisse videantur? Primum, si hoc faciat, non tamen fructus annuus sumptum compensabit, quem fecimus. Deinde, Vix faciet, tot centuriones, nobiles, barones, comites, principes, per quos vici, cum stabunt, vt nos rustici, vel si mauis, nobiles ciuitatenses ne aditum quidem simus habituri. Nos certo sumptu spem incertam ememus? Periculum quidem quantum nos etiam victores adeamus, quem latet? Nam periculum voco, quia victores, erimus in potestate potentioris, qui nunc ante bellum liberi sumus. Nosti non modo nos commercijs ex regionibus duorum principum, sed ex eorum agris, pascuis, syluis ali, pedem non posse foras ponere, quin simus in alterutro territorio, nostra tamē libertas tuta est, quia Ecclesiasticus ille pacificus est, nec sinet alterum accessione nostræ vrbis fieri potentiorē. Ita illorum simulas, est nostra securitas, si nostra opera Ecclesiasticum secularis expulerit, nos cum voluerit, etiam sub iugum mittet. Eteris, mihi crede, tempus cum voluerit. Olim querebatur Melanchthon Epist. ad Milichium, Vrbes ab ignavis principibus & desertis, & proditis esse, sperabatque, ideo modestiores fore, & rectiora consilia ineunda pacis quasituras esse. Prodere & deserere potuerunt infelices, an non volent, cum facultas erit, domini felices.

Principes
vrbium de-
fectores &
proditores
iudicio Me-
lanchthonis.

Octauo. Exempla me terrent, nam cum nos, & pleræque vrbes Lutheri doctrinam profiteantur, principes Caluinianam, non est dubium, quin sibi vicisse, & exercitium Gebennense inducere velint, atque ita inter medios, potentesque Caluinistas pauca erimus sparſe vrbes Lutheranicæ, primum itaque sensim nostri ciues, & adolescentes vicinitate, & commercio Caluinismi amorem imbibent, Syndici, Secretarij, & nonnulli Senatorum Zwinglianismo fauebunt, neque enim hunc defunt, qui Caluinistis sese venditent, & sententias vendant, tum vero etiam exercitum petent, & intercessoribus magnis extorquebunt, videmus id nuper in celebri emporio effectum, vt etiam exteris ciuitas pateat, & exteris Caluinistis. Deinde lites inter vicinos oriri

Nun solent,

solent, quis infirmiorius dicet, aut iustam sententiam facto exequetur? Tertio. Nunc hoc ipso tempore, cum nostro auxilio egent, cum pecunias nostras prestant, cum aduersarios pertimescunt, an nobis quicquam indulgent? cogita, non Coloniam: quam quia Catholica est, affligendam putarunt, sed nostrae, hoc est Lutheranae fidei ciuitates, nonne adductis, è Gallia, è Belgio exteris, illas alijs ciuitatibus premere atque virgere ceperunt, vide noua oppida ad Mœnum, & Rhenum vetustissimis exhauriendis condita, ut in suos fundos negociationes, opes, vitam veterum urbium transferant. Tu dubitas eos id facturos, cum se posse videbunt, cum videas conari cum nō possunt? Non cupient credo possidere opulentas vrbes, quas nunc transferre tanto sumptu, & inuidia satagunt. Non facient, inquires, malo cauere ne possint, quam expectare misericordiam eorum cum poterunt. Protocolla actorum tenes, in Republica tua peregrinus non es, perpende quid fecerint, facilius quid facturi sint ex regulis prudentiae iudicabis.

Summa hæc est; belli moles nobis erit sustentanda, exitus incertus, calamitas certissima, si vincimur, præda erimus victoris, prodemur, ut olim esse factum Philippus, ab ignauis principibus. Si vincimus, accessio ad prædam erimus potentioribus. Cum ergo in hac confederatione nobis vel exitum, vel seruitus proponatur, utrunque grande malum, sed eo miserabilius quod nostra pecunia emendum proponatur, antiqua præferimus, libertatem nostram fide erga Cæsarem, quiete erga pares, humanitate erga vicinos tuebimur. Vale & ita tuis ciuibz consilia impertire, ne da hijs temporibus fides tua ergo Rempublicam vacillasse videatur. Ego quod meae sententiae erit, dixi. Hæc ille, atque has causas esse suspicor, cur pleraeq; ciuitates ab imaginario illo foedere recesserint, aut occasionem honestæ discessionis expectent. Verum talia, à meo instituto etsi non omnino aliena: non tamen mihi ad considerandum propozita; lubens prætermitto.

CAPVT XXX.

Ad pacem esse necessarium petulentiam ingeniorum coerceri.

Mala leniū ingeniorum

Sophistica collenda.

A peruersa philosophia est periculiū fidei.

§.1. Quid Oceano ventris est, hoc Ecclesiae leuium ingeniorum inconstantia, fons hæreseon, mare quietum flabra conceitant, & naufragijs infamant, ignem accensum auget in immensum ventorum afflatus, & extinguentium labores reddit inuitiles. Hæreses dictæ sunt. Græca voce, ex interpretatione electionis, quæ quis sue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas vititur. Tertullian. libr. aduers. hæreticos cap. 5. suo igitur arbitrio quod inducant, eligunt. Hinc inserunt Aristotelem, qui illis dialecticam instruit, artificem struendi, & destruendi versipellem, in sententiis coactam, in coniecturis duram, in argumentis operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi, omnia retractantem, ne quid omnino tractauerit. Hinc illa fabula, & genealogia indeterminabiles, & quæstiones infructuosæ, & sermones serpentes velut cancer, à quibus nos Apostolus refranans, nominatim Philosophiam testatur cauere oportere. Coloss. 2. Hinc illa simplicitatis, qua dominus queritur, abiectio. Hinc nouitij fati assertores, qui quæ Stoicum, & Platonicum, & Epicureum Christianismum inducunt. Tam grande malum auertere, principum est. Hoc si tollatur, iam hæreses esse desinunt. Nobis enim curiositate opus non est post Christum IESVM, nec inquisitione post Euangelium, cui cum credimus, nihil desideramus ultra credere. Hoc enim prius credimus, non

esse quod ultra credere debeamus. Tertul. aduersus hæreses. Itaque iam olim querebatur Tertullianus Philosophos esse Patriarchas hereticorum, ex semine philosophorum nouitiorum paraturam esse, ex eorum ingenij hæreses animari. Totum hoc malum est de curiositate, & scientiæ ostentatione, dum suatum inuentionum malunt esse Magistri, quam discipuli veritatis, omnia mouent, & nihil tenent, pleni quæstionum nouarum, inanes fidei. Hinc series contentionum, exortus nouitatum, enormitas flagitiosarum sententiarum, crudelitas ciuiliū bellorum, Cum enim nihil per aliquod ingenium ita astruatur, quin ita acceperint, & contra inueniatur, necesse est perpetuum fieri certamen de gloria memoriæ, solertiæ, acuminis, ut sit iam religio, pugna ingeniorum, non sincera colendi Numinis deuotio.

§.2. Toleranda exercitatio, si in puerilibus rudimentis desudaret, circa dialectices spineta angere tur, aut in physicis luderet, aut de Mathesi admirationem sui frueret; at nunc cum animarum periculo gloriam ingenij querere, in consortium contentionis Rempublicam trahere, puluerem Scholasticum ciuium sanguine miscere, ut impium est, atque crudele, ita nostræ ætati visitatissimum.

§.3. At magno est ingenio, & perspicaci, dignus quem sequantur multi. Vtinam bono potius animo, quam magno ingenio, si non est utrumque, ut & bona sit voluntas, & perspicax intellectus. Si ingenium est celere, vide ne sit versatile, callidum, & inconstans. Si velox, dirigatur ad virtutem, qui velociter currit, facile præcipitat. Si acutum, ergo debile, acuta facile franguntur. Et est quoddam acumen fallax, odiosum, sophisticum, inimicum sapientiæ, infestum religioni. Quadam (inquit August. Epist. 1. ad Macedonium) acutissima, & excellentissima ingenia in tanto maiori errant, quanto confidentius, tanquam suis viribus concurrunt, nec simpliciter, nec veraciter Deum, ut viam sibi ostenderet, petiuerunt. Magna illa si indulgeant sibi, iam tument, & sana esse desinunt, & quod semel temere dixere, semper defendunt, donec suo se tandem labore confumant.

§.4. At libertatem prophetandi sibi concedi, fas, & ius putant: Hoc Vortius, hoc Socinus, hoc cætera pestes allegant. Et eo allegant, non ut homines ad religionem instruant, sed turbent. Sunt illi apud Clem. Strom. 1. Ζηλωτὰς τοῦ πνεύματος οὐκ ἔχοντες, ἵνα σὺ λέξεις. Zelota paruularum artium, contentiosi, & litium, stultorum sartores. Libertas illa semper plus appetit, quam licet, indomita itaque licentia refrananda est, alioqui nihil de fide præter nomen retinebitur.

Exempla enarrare nihil attinet, nostra ætas monstruosarum hæreseon mater, exemplum est. Libertate indebita vsus initio Lutherus, explanationem scripturæ, hoc est, fidei instrumenta nouauit, non mille Cypriani, non mille Augustini, non mille alij, vel sanctitatis auctoritate, vel eruditionis claritudine, hominem suæ imaginationis pertinacem à nouando reuocabant. Interpolare scripturas, nouo intellectu eas capere, monstruosa dogmata mundo obtrudere. Cur non liceat idem Zwinglio, quod laudi datum est Luthero? Vbi semel iacta est alea, ubi traserunt Rubiconem, mari Ecclesiae nefarium bellum inferentes, sua quisque in scripturarum explanationibus auctoritate nititur, suo ingenio sapit, non tenetur iudicio totius Ecclesiae, quam oppugnatum venit, non reueretur, antiquitatem, quam Antichristo transcribit. Liber igitur, & sui iuris est, soli sibi credit, solus ipse sibi, suæ religionis est auctor. Atque fieri cernimus, ut in singulos annos noui Magistri existant, quia suo arbitrio singuli docent. Nec reprehendi possunt illi, qui à primis hæreticis discesserunt, ab illis qui deserti

Nimicitia causa hæreseon.

Necesse est oriri hæreses, ubi sua quisque auctoritate nititur.